

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/jozef-pilsudski/69315,Smierc-Marszalka.html>

Kondukt żałobny przechodzi obok Barbakanu. Fot. z zasobu AIPN

ARTYKUŁ

Śmierć Marszałka

OKRES HISTORYCZNY

(1922-1939) II Rzeczpospolita

Autor: ANNA KUŚMIEREK 12.05.2020

12 maja 1935 roku pogrzyżył w żałobie państwo polskie. Tego dnia zmarł Józef Piłsudski, główny architekt odbudowanej po latach niewoli Polski Niepodległej.

„Do Obywateli Rzeczypospolitej!

Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski życie zakończył. Wielkim trudem swego życia budował siłę w Narodzie, geniuszem umysłu, twardym wysiłkiem woli Państwo wskrzesił... Prowadził je ku odrodzeniu mocy własnej, ku wyzwoleniu sił, na których przyszłe losy Polski się oprą. Za ogrom jego pracy danym mu było oglądać Państwo nasze jako twór żywy, do życia zdolny, do życia przygotowany, a armię naszą – sławą zwycięskich sztandarów okrytą (...)

Tymi słowami prezydent Polski, Ignacy Mościcki, poinformował naród o śmierci Józefa Piłsudskiego. Serce jednego z Ojców Niepodległości, dowódcy I Brygady Legionów, przestało bić 12 maja 1935 r. o godz. 20:45.

Pierwsza strona „Dziennika Związkowego” z 13 maja 1935 r.
Fot. A. Włodarczyk-Sętopek

Zgon

Pierwszym sygnałem, który przedostał się do opinii publicznej, świadczącym o pogarszającym się stanie zdrowia Marszałka, było wydarzenie z obchodów święta odzyskania niepodległości, 11 listopada 1934 r., podczas których, ze względu na osłabienie organizmu, Piłsudski odbierał defiladę wojskową siedząc na krześle. Nazajutrz zebrało się konsylium lekarskie, które po przebadaniu byłego dwukrotnego premiera,

orzekło, iż cierpi on na ciężką chorobę nerek. Wdrożono leczenie, które nie przyniosło poprawy. Ze względu na silny ból w okolicy wątroby, który nastąpił 19 kwietnia 1935 r., postanowiono sprowadzić z Wiednia prof. Karela Wenckebacha, który zdiagnozował u Marszałka Polski złośliwy nowotwór żołądka, przy którym nastąpiły już przerzuty do wątroby.

Jako mąż stanu Piłsudski do ostatnich dni życia przyjmował polskich i zagranicznych polityków. Zmarł w Belwederze, w otoczeniu żony Aleksandry oraz córek – Jadwigi i Wandy. Realizując testament Marszałka, lekarze przed mumifikacją wyjęli z jego ciała serce oraz mózg. Serce złożone miało być u stóp jego matki na wileńskiej Rossie (dokończono się to 12 maja 1936 r.), zaś mózg został przeznaczony do badań dla wileńskich naukowców.

Czoło konduktu pogrzebu marszałka Józefa Piłsudskiego w Krakowie na ul. Basztowej. Fot. z zasobu AIPN

Pośmiertne hołdy

Następnego dnia szczątki zmarłego Marszałka, ubrane w mundur i przepasane wstęgą Virtuti Militari, wystawiano w pałacu belwederskim, aby umożliwić przedstawicielom świata polityki oddanie hołdu i wpisanie się do księgi kondolencyjnej.

Pierwszym sygnałem, który przedostał się do opinii publicznej, świadczącym o pogarszającym się stanie zdrowia Marszałka, było wydarzenie z obchodów święta

odzyskania niepodległości, 11 listopada 1934 r., podczas których Piłsudski odbierał defiladę wojskową siedząc na krześle.

Na ręce Ignacego Mościckiego zaczęły spływać kondolencje z całego świata, m. in. od prezydenta Stanów Zjednoczonych (Franklin D. Roosevelt), króla Wielkiej Brytanii (Jerzy V), papieża Piusa XI, kanclerza Niemiec (Adolf Hitler), prezydenta Francji (Albert Lebrun), prezydenta Brazylii (Getúlio Vargas) i cesarza Etiopii (Haile Selassie I).

Okres żałoby narodowej nie obył się bez jej bojkotu, m. in. ze strony części duchowieństwa, np. biskup łomżyński Stanisław Łukomski zabronił duchownym odprawiania mszy w intencji Józefa Piłsudskiego.

Trumna z ciałem marszałka, jadąca na lawecie armatniej w asyście oficerów Wojska Polskiego. Fot. z zasobu AIPN

Żałobny kondukt

15 maja trumnę ustawiono na lawecie armatniej, do której zaprzęgnięto konie. Kondukt żałobny Alejami Ujazdowskimi, Krakowskim Przedmieściem zmierzał do katedry św. Jana Chrzciciela, gdzie przez dwa kolejne dni społeczeństwo polskie mogło pochylić się nad zwłokami wielkiego Polaka. 17 maja odprawiono mszę żałobną, którą celebrował kardynał Aleksander Kakowski, a po jej zakończeniu uformował się kondukt, który przemaszerował ulicami Warszawy w kierunku Pola Mokotowskiego, gdzie odbyła się defilada wojskowa. Jeszcze tego samego dnia trumna ze szczątkami Marszałka Polski umieszczona została w specjalnym wagonie, który podczepiono do pociągu żałobnego zmierzającego w kierunku Krakowa. Prędkość przejazdu składu nie

była zawrotna, gdyż miało to umożliwić mieszkańcom mijanych miejscowości oddanie czci Zmarłemu.

18 maja o godzinie 8:30 na krakowski peron wjechał pociąg żałobny, witany przez oficerów, przedstawicieli duchowieństwa, senatorów i delegacje wyższych uczelni.

Pierwszy Marszałek Polski, Józef Piłsudski, spoczął w katedrze na Wawelu, w krypcie św. Leonarda. Szacuje się, że w uroczystościach pogrzebowych w Krakowie uczestniczyło ok. ćwierć miliona ludzi.

Na wileńskim nagrobku, wedle ostatniej woli Piłsudskiego, wyryto motto:

„Kto mogąc wybrać, wybrał zamiast domu

Gniazdo na skałach orła, niechaj umie

Spać, gdy źrenice czerwone od gromu

I słychać jęk szatanów w sosen szumie

Tak żyłem”

Więcej ciekawych historii i dokumentów znajdziesz na profilu Archiwum IPN

Tytuł, śródtytuły i wprowadzenie dodane przez Redakcję

COFNIJ SIĘ